

לימודי דעת – תוכנית לימוד השולחן ערוך

הלכות שחיטה

סימן א – שיעור 1

מראה מקומות

גמרא חולין כ"ח ע"א

גמרא חולין ב' ע"א

טור, בית יוסף ודרכי משה

שו"ע, רמ"א, ט"ז, ש"ך

פתחי תשובה

נכתב ע"י הרב אורי גרילוס
פרחי שושנים בשיתוף עם ישיבת יורה דעה

תוכניות יחודיות ללימוד ההלכה - הכנה למבחני הסמיכה.

לימודי רבנות • איסור והתר • אבלות • מקוואות • נדה • קידושין • שבת • עירובין

לימודי דיינות • דיינים • עדות • שכירות פועלים • נזקי שכנים • שותפין • הלוואה • גיטין

לפרטים נוספים : 03-6166340 או באתר: www.limd.co.il

מרכז לימודי דעת: רח' אלישע 29 בני ברק E-mail: limd@limd.co.il

נושא השיעור: הקדמה להלכות שחיטה. ומי הם הכשרים לשחוט.
[תחילתו של סעיף א]

תוכן השיעור:

1. סעיפי השו"ע והרמ"א
2. מקור דין שחיטה והלכותיה
3. מי הם הכשרים לשחוט - נשים
4. להלכה מחלוקת השו"ע והרמ"א
5. עבדים
6. זקן ואבל
7. עיקרי הדינים שהובאו בשיעור

סעיפי השו"ע והרמ"א

סימן א: מיהם הכשרים לשחוט ובו י"ד סעיפים

א. הכל שוחטין לכתחלה, אפילו נשים.

הגה: יש אומרים שאין להניח נשים לשחוט, שכבר נהגו שלא לשחוט, וכן המנהג שאין הנשים שוחטות (ב"י בשם האגור).

ועבדים וכל אדם, אפילו אין מכירין אותו שמוחזק לשחוט שלא יתעלף, וגם אין יודעין בו שהוא מומחה ויודע הלכות שחיטה, מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט, ומותר לאכול משחיטתו, שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין ומוחזקין. במה דברים אמורים, כשאנו לפנינו, אז מותר לאכול משחיטתו וסומכים על החזקה. אבל אם הוא לפנינו, צריך לבדוק אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה, אבל אין צריך לשאלו אם נתעלף.

הגה: וי"א שאין לסמוך על החזקה אלא בדיעבד, אבל לכתחלה אין לסמוך על החזקה, במקום דיכולין לבררו, (מרדכי והגהות אשרי ואגור בשם א"ז ושאלות פרשת בהעלותך). וכל זה מיירי באחרים, שאינן בקיין ויודעין אם זה השוחט בקי או לא, אבל השוחט עצמו לא ישחוט, אף על פי שידע הלכות שחיטה ומומחה, עד ששחט ג' פעמים בפני חכם ומומחה בהלכות שחיטה, שידע שהוא רגיל וזריז שלא יתעלף. (טור בשם הרמב"ם) ולכן נוהגין שאין אדם שוחט אלא א"כ נטל קבלה לפני חכם, (אגור בשם הלכות א"י). ואין החכם נותן לו קבלה, עד שידע בו שהוא יודע הלכות שחיטה ובקי ביד. ולכן נוהגין שכל הבאין לשחוט, סומכין עליהם לכתחלה. ולא בדקינן אותם לא בתחלה ולא בסוף, דכל המצויין אצל שחיטה כבר נטלו קבלה לפני חכם, (ד"ע). ובקצת מקומות נוהגין להחמיר עוד, דהמקבל נטל כתב מן החכם, לראייה שנתן לו קבלה. וכל שוחט, אף על פי שנטל קבלה, יראה שיחזור לפרקים הלכות שחיטה, שיהיו שגורים בפיו ובלבו שלא ישכחם, (מהר"ר יעקב הלוי בשם מהר"ש). וכמו שהדין בהלכות שחיטה ובמי שבא לשחוט, כך הוא הדין בהלכות בדיקות הריאה ובמי שבא לבדוק, ודינם ומנהגם שוה בכל זה, (ד"ע). ויש לב"ד לחקור ולדרוש אחר הבודקים והשוחטים, ולראות שיהיו בקיאים ומומחים וכשרים, (מהר"ו סי' נ'). כי גדול איסור המכשלה בשחיטות ובדיקות המסורים לכל. ואם בדקו איזה שוחט ובודק ונמצא שאינו יודע, אם נטל פעם אחת קבלה אין מטריפין למפרע מה ששחט, דאמרינן השתא הוא דאתרע, (חדושי אגודה). אבל אם לא נטל קבלה מעולם, כל מה ששחט, טריפה, גם כל הכלים שבשלו בהן מה ששחט, צריכין הכשר, (רשב"א סימן רי"ח).

מקור דין שחיטה והלכותיה

גמרא מסכת חולין (דף כ"ח, א')

"דתניא, רבי אומר וזבחת כאשר צויתך מלמד שנצטוו משה על הושט ועל הקנה, ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה."

חולין כ"ח ע"א

רש"י מפרש שנצטוו בעל פה דיני שחיטה שהרי לא מצאנו במפורש דינים אלו בתורה. וביאר הדרושה (א) שלרש"י הלכות שחיטה נחשבות הלכה למשה מסיני. וכן ביאר הפרי מגדים (בפתיחה להלכות שחיטה) שאפילו למ"ד הלכה למשה מסיני הולכים בספיקא להקל, כאן מפורש בפסוק שנתגלה למשה הלכות שחיטה ודינם כאילו כתוב להדיא, ונחשב כספק דאורייתא שהולכים בו לחומרא.

התוספות פירשו על דרך הגמטריא נאמר בפסוק 'כאשר' האות א' באה ללמד סימן אחד בעוף. האות ש' באה ללמד שני סימנים בבהמה. האות ר' באה לומר רוב סימן אחד בעוף ככולו ורוב שנים בבהמה. ואם קוראים את המילה כאשר למפרע יוצא ראשי תיבות רוב של אחד כמוהו. וכן פירש הר"ן.

הטור כתב ברייתא זו כהקדמה להלכות שחיטה. וכתב הב"ח שבברייתא מוזכרים דיני שחיטת עוף ומבואר שהטור בא לאפוקי [להוציא] ממאן דאמר [ממי שאומר] אין שחיטה לעוף מן התורה, ונפק"מ לספיקות לכן כתב הטור שפוסקים כשיטה שיש שחיטה לעוף מן התורה.

הדרכי משה הביא לשון הרמב"ם (הלכות שחיטה פ"א ה"א) "מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל שנאמר וזבחת מבקר ומצאנך, ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל, הא למדת שחיה כבהמה לענין שחיטה, ובעוף הוא אומר אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה". ומבואר בדבריו שפסק שמצוות שחיטה בבהמה חיה ועוף מן התורה.

מי הם הכשרים לשחוט

מקור הדין

משנה תחילת חולין (ב', א')

"הכל שוחטין ושחיטתן כשרה, חוץ מחרש שוטה וקטן, שמא יקלקלו את שחיטתן".

חולין ב', א'

האם נשים כשרות לשחיטה

נחלקו הראשונים האם נשים כשרות לשחיטה:

דעת הלכות ארץ ישראל

ההלכות א"י [לא לדד הדני הובא בתוספות ריש חולין] פסק שנשים לא ישחטו. וטעמו משום שנשים דעתן קלה שמא יתעלפו ונמצא ששחיטתם פסולה.

דעת התוספות

התוספות (ד"ה הכל) כתבו שנשים כשרות לשחוט, שהרי המשנה כתבה שהכל כשרים לשחוט ורק חרש שוטה וקטן פסולים משמע שאשה כשרה. ולדבריו נשים שוחטות אפילו לכתחילה.

וכתב הבית יוסף שכן דעת רוב הפוסקים. [הרמב"ם שחיטה פ"ד ה"ד, הרשב"א, הרא"ש, הר"ן המרדכי, והגהות אשרי ועוד ראשונים].

דעת האגור

האגור סובר שאף על פי שדעת הפוסקים שאשה כשרה, מ"מ לא ראינו שנוהגות לשחוט, ולכן אין להניחן לשחוט כי המנהג בכלל הלכה. הבית יוסף דחה דבריו שאין ראיית לא ראינו משנה את ההלכה.

דעת הכל בו בשם הר"י

הכל בו כתב בשם ר"י שנשים שוחטות לעצמן ולא לאחרים. ותמה על כך הבית יוסף, מה ההבדל, אם נשים כשרות לשחוט לעצמן מדוע שלא יוכלו לשחוט לאחרים, ולכן כתב שהר"י לא התכוון לאסור לאחרים אלא שכתב לעצמן לומר שאין צריך עומד על גבן.

להלכה

דעת הטור שנשים שוחטות ואפי' לכתחילה. והיינו כדעת תוספות ורוב הראשונים.

ונחלקו השו"ע והרמ"א למעשה

השו"ע פסק

הכל שוחטין לכתחילה, אפילו נשים.

הרמ"א פסק

הגה: יש אומרים שאין להניח נשים לשחוט, שכבר נהגו שלא לשחוט, וכן המנהג שאין הנשים שוחטות (ב"י בשם האגור).

ביאור דבריהם: השו"ע פסק כדברי הטור מאחר שדחה הבית יוסף את המנהג שהביא האגור, ולכן פסק שנשים שוחטות לכתחילה.

הלכות שחיטה יורה דעה סימן א סעיף א / שיעור 1

וכתב הט"ז שהוכחת התוספות מהמשנה בזבחים (ל"א) כל הפסולים ששחטו שחיטתן כשרה, ומבואר שם במפורש שנשים כשרות. ובגמרא אמרינן שלשון דיעבד הוא משום טמא, אבל השאר כולל אשה כשרה אפילו לכתחילה.

והרמ"א פסק כדברי האגור שאין להניח לנשים לשחוט כיון שנהגו שלא ישחטו וכן המנהג שאין נשים שוחטות.

הש"ך מיישב את שיטת האגור מקושיית הב"י, שבדברים התלויים במנהג יש להביא ראיה ממה שלא ראינו שנשים שוחטות.

הפרי מגדים (משב"ז א') כתב שיש שני טעמים מדוע לא תשחט אשה:

א. חשש עילפון.

ב. שחשודות על לפני עיוור. והביא שלהלכה נקטינן שאינן חשודות על לפני עיוור כמו שמצאנו לענין ניקור.

דעת השמלה חדשה שבדיעבד במקום שאין רגילות לשחוט צריך בדיקת הסכין, ובמקום שנוהגות לשחוט הנח להן מנהגן.

דעת הפרי מגדים שבלא בדיקת סכין אסור אפילו בדיעבד, וכן בלא הוחזקה שלא תתעלף אסור. ואפילו אם תרצה להקל בלא הוחזקה שלא תתעלף, מ"מ ברגילה להתעלף אינה נאמנת לומר שלא התעלפה.

עבדים

הטור כתב עבדים משוחררים כשרים לשחוט. **הקשה הב"י** מדוע כתב משוחררים והא כיון שמל וטבל הרי הוא כישראל רק שחייב מצוות כאשה, ואם אשה כשרה לשחוט גם עבדים כשרים.

הדרכי משה הביא **שהרמב"ם** כתב בסתם "עבדים שוחטין לכתחילה", ולא חילק בין עבדים שאינם משוחררים למשוחררים.

להלכה

השו"ע פסק שעבדים כשרים לשחוט. **וכתב הש"ך** שדעת הטור מכיון שבעבדים מצינו בש"ס שיש בהם מידות רעות יותר מן הריקים ופוחזים אם כן אין להאמינו אפילו מל וטבל על השחיטה, אא"כ יודעים בו שהוא מומחה. וכתב שכן דעת השו"ע שדווקא במכירים אותם שהם לכל יודעים הלכות שחיטה.

דעת הט"ז שהטור סובר שעבדים שאינם משוחררים אינם כישראל לכל דבר ולכן אין ללומדו מאשה. וכתב שסתם עבדים שבמשנה משוחררים הם.

הלכות שחיטה יורה דעה סימן א סעיף א / שיעור 1

הנקודות הכסף האריך לחלוק על הט"ז והוא סובר שעבדים אף שאינם משוחררים הרי הם כישראל גמור רק שחייבים מצוות כאשה.

זקן ואבל

הגליון מהרש"א כתב בשם מוהר"א קלויזנר שזקן בן שמונים לא ישחוט וכן אב. והבית יעקב ביאר שאבל לא ישחוט, משום ששרוי בצער ולא יכוון לשחוט יפה. וכתב שזקן תלוי לפי כוחו שיש צעיר שאין לו כוח, ויש זקן שיש לו והכל לפי מה שהוא.

למי נותנים לשחוט לכתחילה ובדיעבד

מקור הדין

משנה חולין (ב', א') הכל שוחטין ושחיטתן כשירה. ומקשה הגמרא מצד אחד המשנה כותבת הכל שוחטים משמע לכתחילה יכולים לשחוט, ומיד המשנה ממשיכה ושחיטתן כשירה משמע בדיעבד אם שחטו כשר. הגמרא מביאה הרבה תירוצים ונתמקד במה שנוגע להלכה.

דעת רבינא ללישנא קמא: לכתחילה נותנים למי שבקי ומומחה ויודעים בו שיודע הלכות שחיטה, אף על פי שאין מוחזק שלא יתעלף. ובדיעבד אם שחט, ואין אנו יודעים בו אם הוא בקי או לא, לאחר השחיטה בודקים אותו אם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשירה, ואם לאו אין שחיטתו כשירה.

דעת רבינא ללישנא בתרא: אם השוחט מוחזק שלא יתעלף שחיטתו כשירה אף על פי שאין בקיאים בו אם יודע הלכות שחיטה, ואם אין אנו יודעים בו שלא יתעלף, ואומר ברי לי שלא התעלפתי שחיטתו כשירה בדיעבד.

דעת האמוראים החולקים: הגמרא מביאה שהאמוראים חולקים על רבינא חולקים על שתי הלישנות, הלישנא קמא שאסרה לשחוט אלא אם כן יודעים שהוא בקי ומומחה, הם סוברים שרוב מצוין אצל שחיטה בקיאים ומומחין הם ולא צריך לדעת הידיעה ברורה. וחולקים על הלישנא בתרא שאסרה שמא התעלף, הם סוברים שלא חוששים שמא התעלף ורק אם יודעים שהתעלף אסור.

מחלוקות הראשונים

נחלקו הראשונים כמי ההלכה:

הרי"ף הביא שיש מי שפסק כרבינא משום שהוא בתרא [כלומר מאחרוני האמוראים].

והרי"ף עצמו פסק להלכה כדעת החולקים שהרי הגמרא דחתה והסבירה מדוע לא ביארו כרבינא ומשמע שכך המסקנה. וכתב הבית יוסף שכן הסכימו הפוסקים, לפסוק כדעת החולקים על רבינא.

הלכות שחיטה יורה דעה סימן א סעיף א / שיעור 1

עוד נחלקו הראשונים בפירוש דעת החולקים על רבינא שלא חששו שאינו בקי:

רש"י ועוד ראשונים

רש"י פירש, מכיון שרוב מצויים אצל שחיטה בקיאים הם, לא צריך לבדוקו כלל, אפילו נמצא לפנינו. [וכן דעת הר"ן בשם הר"ה וכן כתב המרדכי והגהות אשרי והדרכי משה הביא שכן דעת האור זרוע וכן מוכח בשאלות, והבית יוסף כתב שיתכן שכן כוונת בעל העיטור.]

הגאונים והר"ף הרמב"ם והרא"ש

הרא"ש הביא דעת הגאונים, שאם השוחט נמצא לפנינו צריך לשואלו, ומה שנותנים לו לשחוט לכתחילה הוא על סמך שנברר אחר כך, ובדיעבד אם אינו לפנינו מותר לאכול משחיטתו משום שסומכים על רוב מצויים אצל שחיטה בקיאים הם. וכדעת הגאונים הסכים הרשב"א וכתב שאין לזוז ממנה שסברתם תורה היא. וכן הסכימו הר"ף הרמב"ם והרא"ש. וכתב הבית יוסף שכך הלכה.

האגור

דעת האגור שמכיון שלא סומכים על רוב מצויים רק כשאינו לפנינו, נהגו באשכנז שלא לסמוך על השחיטה אלא אם כן יש לו רשות לשחוט מחכם שבדקו וחקרו בדיני שחיטות ושחט לפניו ג' עופות. וכתב הבית יוסף שלשיטתו צריך לשחוט ג' עופות כדי שיוחזק שאינו מתעלף או כדי שיראה החכם שיודע לכיין מקום השחיטה.

עוד נחלקו הראשונים בדעת החולקים על רבינא מדוע לא חששו לעילפון:

הרא"ש בדעת הר"ף

הרא"ש מבאר שהר"ף סובר שאם השוחט נמצא לפנינו צריך לשואלו אם התעלף, ורק אם אינו לפנינו תולים שלא התעלף ומותר בדיעבד.

הר"ן והרשב"א בדעת הר"ף

ודעת הר"ן בדעת הר"ף וכן דעת הרשב"א, שלא חוששים לעילפון לא לכתחילה ולא לענין דיעבד ואין צריך לשואלו אף על פי נמצא לפנינו.

הרמב"ם

הרמב"ם סובר שלכתחילה חוששים לעילפון, ומ"מ אין צריך לשואלו אפילו הוא בפנינו, מכיון שהוא בקי אם היה מתעלף היה אוסר מספק, שהרי עילפון אוסר את הבהמה משום שהיה.

הלכות שחיטה יורה דעה סימן א סעיף א / שיעור 1

עיקרי הדינים שהובאו בשיעור

- א. מצוות עשה לשחוט בהמה חיה ועוף כשרוצה לאכול. [גמרא רמב"ם וטור] והלכות שחיטה הצטווה משה בעל פה. [גמרא] ו"א שהכוונה הלכה למשה מסיני. [רש"י] ויש מפרשים שרמוז באותיות. [תוספות]
- ב. נחלקו הראשונים האם אשה כשירה לשחיטה. יש פוסלים משום שדעתן קלה שמא יתעלפו. [הלכות א"י לאלדד הדני] ו"א שכשירה לכתחילה. [תוספות ורוב הראשונים] ויש שהמנהג שלא תשחט. [האגור]
- ג. להלכה: השו"ע פסק שנשים שוחטות לכתחילה. ואילו הרמ"א פסק שהמנהג שנשים לא ישחטו. ואם שחטה ו"א שצריך בדיקת הסכין כשלא הוחזקה ואם הוחזקה אין צריך. [שמלה חדשה] ו"א שצריך בדיקת הסכין בכל אופן וגם שהוחזקה שלא להתעלף. [פמ"ג]
- ד. עבדים: ו"א שעבדים משוחררים כשרים לשחוט. [טור] ו"א שאפילו אינם משוחררים. [ד"מ בשם הרמב"ם] להלכה השו"ע פסק שעבדים כשרים. ואפילו אינם משוחררים ודווקא אם מוחזק כמומחה ויודע הלכות שחיטה. [ש"ך] ויש פוסקים כהטור שדווקא משוחררים כשרים. [ט"ז]
- ה. ו"א שאבל וזקן לא ישחטו. [גליון מהרש"א] אבל משום צערן שלא יכוין יפה. וזקן תלוי לפי כוחו. [באר היטב]
- ו. יש הכשרים לשחוט לכתחילה ויש שכשרים בדיעבד. [משנה וגמרא] ו"א שלכתחילה רק אם יודעים בו שיודע הלכות שחיטה. ובדיעבד אם אין מכירים אותו בודקים אותו לאחר השחיטה ואם יודע כשר. [רבינא לישנא קמא] ו"א שאם מוחזק שלא יתעלף כשר לכתחילה אפילו אינו מוחזק בהלכות. ובדיעבד כשר אם אומר שלא התעלף. [רבינא לישנא בתרא] ויש חולקים ומתירים כל מי שבא לשחוט משום שרוב מצויים אצל שחיטה בקיאים ולא חוששים שמא יתעלף.
- ז. נחלקו הראשונים כמי ההלכה: ו"א שהלכה כרבינא משום שהוא אחרון. [רי"ף בשם ו"א] ויש פוסקים כאמוראים החולקים ומתירים. [רי"ף ורוב הראשונים] יש מבארים משום שסומכים על רוב מצויים צל שחיטה בקיאים ואפילו נמצא בפנינו אין צריך לבדוק אותו. [רש"י ועוד ראשונים רבים] ויש מבארים שסומכים על הרוב רק כשאי אפשר לבדוק אבל אם נמצא לפנינו צריך לבדוק אם יודע. [הגאונים וכן פסקו הרמב"ם הרי"ף והרא"ש] ו"א שהמנהג שיקח כתב קבלה וישחט ג' פעמים לפני מומחה. [האגור]
- ח. עוד נחלקו הראשונים האם חוששים לעילפון: ו"א שאם נמצא לפנינו צריך לשואלו ובדיעבד מותר. [רא"ש] ו"א שאין צריך. [רשב"א ור"ן וכן דעת הרמב"ם]

